

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია
პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლა

სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამა
ფილოლოგია

ხელნაწერის უფლებით

ნონა ინჯგია

ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის
ინტერპრეტაციის თავისებურებანი
მხატვრულ თარგმანში (ლიუდმილა
ულიცკაიას პროზის მიხედვით)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარმოდგენილი ნაშრომის

სადისერტაციო მაცნე

0232.1.3. ფილოლოგია

თბილისი

2020

1

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლაში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

ტატიანა ჭეიშვილი - ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

რეცენზენტები:

ირინა კაპანაძე - ფილოლოგიის

მეცნიერებათა დოქტორი

რუსუდან ჭანტურიშვილი - ფილოლოგიის

მეცნიერებათა დოქტორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2020 წლის 22 მაისს, 16:00 საათზე,

საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლის სადისერტაციო საბჭოს ფილოლოგიის სექციის სადისერტაციო კომისიის სხდომაზე. საგანგებო მდგომარეობის პირობებში დისერტაციის დაცვა ჩატარდება ონლაინ რეჟიმში, დისტანციურად. საჯარო დაცვის პროცესში მონაწილეობა შესაძლებელია შემდეგი ბმულის საშუალებით: <https://zoom.us/j/8978585107>

სადისერტაციო ნაშრომის გაცნობა შესაძლებელია საქართველოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის სამეცნიერო ბიბლიოთეკაში.

სადისერტაციო მაცნე დაიგზავნა 2020 წლის 29 აპრილს.

სადისერტაციო საბჭოს ფილოლოგიის სექციის სწავლული მდივანი, ფილოლოგიის დოქტორი

ნინო მამარდაშვილი

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალურობა

კაცობრიობის განვითარებასთან ერთად სრულყოფილად ყალიბდება სხვადასხვა ქვეყანას, ხალხსა და კულტურას შორის ურთიერთობები. სწორედ ამ ურთიერთობების კვლევისას წინ წამოიწევეს ისეთი პრობლემები, როგორცაა: ეთნოსი, მენტალობა, განსხვავებული ეროვნული თუ სოციო-კულტურული სივრცის სახესხვაობა. აქედან გამომდინარე, ამ საკითხის გაანალიზებისას თარგმანი ერთ-ერთი მყარი საფუძველია. ჩვენ შევეცადეთ ქართული საზოგადოებისთვის ნაკლებად ცნობილი თანამედროვე რუსი მწერლის, ლიუდმილა ულიცკაიას მცირე პროზაზე დაყრდნობით გვესაუბრა თუ რა როლს თამაშობს ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაცია მხატვრული თარგმანის შესრულებაში. რამაც განაპირობა ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის სტრუქტურის, აგებულებისა და შინაარსის გაანალიზება. ეს უკანასკნელიც ნაკლებადაა შესწავლილი, ამიტომაც ამ ცნების გააზრება, კერძოდ, მთარგმნელობითი კუთხით, თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკისთვის საჭირო ახალი მიდგომებისა და პრინციპების ჩამოყალიბებაში დაგვეხმარა.

ჩვენ წინაშე მრავალი შესასწავლი საკითხი წამოიჭრა. ერთი მხრივ, ქართული საზოგადოებისთვის გაგვეცნო მწერალი. თავდაპირველად მის ვინაობაზე ალაპარაკდა ტექსტების და კონტექსტების ჟურნალი „ახალი საუნჯე“, მისი მოთხრობისა და რომანიდან ნაწყვეტის თარგმანი მოგვაწოდა თამარ კონტრიკაძემ („ქალადის გამარჯვება“) და ნათია ორმოცაძემ (ფრაგმენტი გახმაურებული რომანიდან „დანიელ შტაინი, თარჯიმანი“). სხვა ნოველებისა თუ რომანების თარგმანი არ მოგვეპოვე, ამის გამო ჩვენ არა მხოლოდ ვთარგმნეთ, არამედ გამოვიკვლიეთ მათი თარგმანის თავისებურებანი. სამუშაო მასალად შერჩეულია რამდენიმე ნოველის (კერძოდ, „ღარიბი ნათესავი“, „გულია“ და „ბრონკა“) ჩვენი თარგმანი წიგნიდან „Лялин дом“ და ფრაგმენტი ნოველიდან „Сонечка“ („სონეჩკა“), ასევე ზემოთ დასახელებული თარგმანები.

დავადგინეთ მწერლის შემოქმედების სტილი, რომელიც მიეკუთვნება თანამედროვე ლიტერატურულ მიმდინარეობას - პოსტმოდერნიზმს. განვსაზღვრეთ პოსტმოდერნისტული ტექსტების თარგმანის სპეციფიკა. მეორე მხრივ, კვლევის ხასიათიდან გამომდინარე, მთავარ მიზანს წარმოადგენდა სხვა კულტურის მიერ მხატვრული ტექსტის გაგების პროცესი, რომელიც სწორედ თარგმანის საშუალებით სრულდება. აუცილებელი იყო ისიც განგვესაზღვრა, შეიძლება თუ არა ერთმა კულტურამ გაუგოს მეორეს, მხატვრული თარგმანის გათვალისწინებით, და რომელი საშუალებებით მიიღწეოდა ტექსტში წარმოდგენილი ეროვნული სოციოკულტურული ელემენტების ადეკვატური ინტერპრეტაცია, ამ უკანასკნელთა თარგმნულ ენაზე გადმოცემისას ლექსიკური მნიშვნელობისა და საზრისის შენარჩუნება. მოცემული ფაქტორები თემის კვლევის აქტუალობას განაპირობებს.

კვლევის ძირითადი მიზნები და ამოცანები

კვლევის მიზანია ლ. ულიცკაიას პროზის თარგმნისას (ნოველებისა: „ღარიბი ნათესავი“, „გულია“, „ბრონკა“) ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაციის თავისებურებების გადმოტანის პრობლემის დადგენა ქართულ თარგმანში. მისი მხატვრული და ლინგვისტური თავისებურებების ანალიზი. ეს მიზანი განაპირობებს შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტას:

- მხატვრული თარგმანის თავისებურებებისა და გადმოცემის მექანიზმების შეფასება;
- თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკის ახალი მიდგომების, მეთოდებისა და სტრატეგიების ჩამოყალიბება, ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის კომპონენტების გათვალისწინებით;
- როგორც კულტურული, ასევე მთარგმნელობითი კოდის დადგენა;
- ეთნოკულტურული სივრცის შესწავლა;

- რუსული კონცეპტების სიღრმისეული გააზრება და გადმოცემის პრობლემა, ექსტრალინგვისტური სიტუაციური ფაქტორების გააზრებით;
- საბოლოოდ კი, ქართულ რეალობაში ლ. ულიცკაიას შემოქმედების ადგილის დადგენა და თვით თარგმანის პროცესის რეალიზება.

ნაშრომის ძირითადი სიახლე

ნაშრომი არის პირველი ცდა XX საუკუნის რუსი მწერლის შემოქმედების შესწავლისა, ტექსტის ინტერპრეტაციის მცდელობა და ამ თარგმანზე დაყრდნობით მისი ლიტერატურული განხილვა, მხატვრული თარგმანის გადმოცემის კულტურული და ლინგვოკულტურული ასპექტების შესწავლა, ასევე მთარგმნელობითი სტრატეგიების ჩამოყალიბება. თხზულებათა თარგმანის საფუძველზე ვიკვლევთ ქართულ ენაზე გადმოცემის თარგმანის ლინგვისტიკურ მექანიზმებს. გარდა ამისა, თარგმანის გადმოცემისას ქართულსა და რუსულ ენაში გამოვავლინეთ მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებები, რომელიც ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის სწორი გაგების ერთ-ერთი ძირითადი ხერხთაგანია. იგი გარკვეული სახის დახმარებას გაუწევს სტუდენტებსა და შესაბამისი დარგის სპეციალისტებს.

თეორიული და პრაქტიკული ღირებულება

ნაშრომს თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, მასში წარმოდგენილი შედეგები შეიძლება სტუდენტებსა და შესაბამისი დარგის სპეციალისტებს გამოადგეთ:

1. მთარგმნელობითი მეთოდოლოგიური ბაზის გააზრებაში;

2. ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის გაგების შემცენებაში;
3. მხატვრული თარგმანის შესრულებაში, ეროვნული სოციოკულტურული სივრცისა და მხატვრულ-გამომსახველობითი ხერხების ზუსტი ინტერპრეტაციის საშუალებით;
4. პოსტმოდერნისტული ტექსტების თარგმანის სპეციფიკის გათავისებებაში;
5. ლ. ულიცკაიას შემოქმედების გაანალიზებაში.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა

სადისერტაციო ნაშრომი „ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაციის თავისებურებანი მხატვრულ თარგმანში (ლიუდმილა ულიცკაიას პროზის მიხედვით)“ შედგება: შესავლის, ოთხი თავისაგან, დასკვნისა და დანართებისგან, თან ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია. ნაშრომი მოიცავს 236 გვერდს. საკვლევი მასალა შედგება 183 გვერდისგან.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი შესავალი

საკვალიფიკაციო ნაშრომში ეტაპობრივადაა განხილული: ლიუდმილა ულიცკაიას ცხოვრება და შემოქმედება; მისი სამწერლობო სტილი; მცირე პროზა გაანალიზებულია ფილოლოგიური კუთხით; გამოკვლეულია ეროვნული სოციოკულტურული სივრცე, ასევე მხატვრული და ლინგვისტური თავისებურებანი; მხატვრული ტექსტების მაგალითზე შესრულებულია ნაშრომის პრაქტიკული ნაწილი; სწორედ ამ თარგმანებზე დაყრდნობით შესწავლილია თარგმანის კვლევის თეორიული პრინციპები და მეთოდები, ეროვნული სოციოკულტურული სივრცისა და ტროპის აზროვნების საშუალებების, პოსტმოდერნისტულ ტექსტებში არსებული ინტერტექსტების გადმოცემისა და ტრანსფორმაციების მეშვეობით;

ჩამოყალიბებულია მთარგმნელისთვის საჭირო ინტერპრეტაციის მექანიზმები.

კვლევაში გაანალიზებულია ისეთი საკითხები, რომლებიც თანამედროვე მთარგმნელობით მეცნიერებაში სიახლეს წარმოადგენს. პირველ რიგში, ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაციის პრობლემა მხატვრულ თარგმანში თეორიული სახით, რაც ფაქტობრივად, არ მოგვეპოვება, მეორე რიგში, თვითონ ავტორს ქართველი საზოგადოება ნაკლებად იცნობს, ამიტომაც მწერლის გაცნობა, ნაწარმოებთა შესწავლა-გაანალიზება, ამის შემდეგ კი თარგმანის შესრულების ხერხებისა და სტრატეგიების ჩამოყალიბება, მათი ერთ მეთოდოლოგიურ ბაზაში მოქცევა, რაც ორიგინალის ვერტიკალური კონტექსტის (ე.ი. ადეკვატური თარგმნილი ტექსტის) შექმნაში დაგვეხმარა.

ნაშრომი შედგება ანოტაციის, შესავლის, ოთხი თავის, დასკვნისა და დანართებისგან. ძირითად სამეცნიერო ნაწილს მესამე და მეოთხე თავი წარმოადგენს. დართული აქვს გამოყენებული ლიტერატურის სია.

კვლევაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა პოსტმოდერნისტული ტექსტების სპეციფიკის ახსნას, რაც თარგმანის თეორიასა და პრაქტიკაში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს. ფართოდაა განხილული ეროვნული სოციოკულტურული სივრცე. გამოკვლეულია რუსული ეთნოსი, მენტალობა, ენობრივი მახასიათებლები, რომელთა შორისაც მოექცა კონცეპტები. ქართულ ენაზე შესრულებული თარგმანების შეფასება-გაანალიზებისას მივაგენით მთარგმნელისათვის გასათვალისწინებელ სტრატეგიებს, რომელთა დახმარებითაც სრულდება მხატვრული თარგმანი. აღსანიშნავია, რომ თარგმანცოდნეობაში მხატვრული ტექსტის გადმოცემის თავისებურებანი შესწავლისა და დაკვირვების საგანია მრავალი მეცნიერისთვის. ამიტომაც ნაშრომში მასშტაბური ადგილი უკავია მისი თეორიული გაგების წარმოჩენას. ჩვენ შევეცადეთ თანამედროვე მიდგომებით კიდევ უფრო გაგვეღრმავებინა საშუალებათა არსენალი. ლ. ულიცკაიას შემოქმედება უფროსი თაობათა ინტერესს, ეჭვგარეშეა, გამოიწვევს, თუმცა უმცროსი თაობის ინტერესის დაკმაყოფილება ერთ დიდ მიზნად გვექცა. ამ შემთხვევაში უდიდესი როლი ითამაშა სწორედ - ეროვნულმა

სოციოკულტურულმა სივრცემ, რომლის შემადგენელი ელემენტების განმარტებითაც, ვფიქრობთ, რომ სრულად უზრუნველყოფთ მკითხველის ასაკობრივ ბარიერს.

I თავი ლიუდმილა ულიცკაიას ცხოვრება და შემოქმედება

პირველ ქვეთავში სათაურით „ლიუდმილა ულიცკაია, როგორც მწერალი და პროზაიკოსი“ განხილულია ავტორის ბიოგრაფია. საინტერესო დეტალს ქმნის მისი სამწერლობო ასპარეზზე გამოსვლა, რის გადმოცემასაც შევეცადეთ. შესწავლილი და წარმოჩენილია თუ რა ადგილი უკავია თანამედროვე რუსული ლიტერატურის ისტორიაში მის შემოქმედებას. დადებითი და უარყოფითი შეფასებების საფუძველზე, გამოტანილია საერთო დასკვნა: ზოგიერთი მკვლევარი ლ. ულიცკაიას „ქალური პროზის“ წარმომადგენელს უწოდებს, ზოგიც „ბულვარულ ლიტერატურადაც“ მიიჩნევს მის შემოქმედებას. თუმცა მწერალმა მკითხველის გული მოიგო სწორედ ადამიანის პიროვნების დაინტერესებით, მის მიმართ თანაგრძნობით, რაც თანამედროვე ლიტერატურაში ნაკლებად გვხვდება. ამის გამო უნდა ითქვას, ლ. ულიცკაიას შემოქმედებაში ცენტრალური ადგილი უჭირავს ადამიანს, მის ცხოვრებას, გრძნობებს, რაც წარმოაჩენს კიდევაც მისი მწერლობის ლიტერატურულ ღირებულებას.

მეორე ქვეთავში სათაურით „ლიუდმილა ულიცკაიას შემოქმედების ხასიათი“ ნაცადია მისი სამწერლობო სტილის მიგნების ვერსია, რომელიც სხვადასხვა მეცნიერის დასკვნებისა და პირადი ანალიზის საფუძველზეა გამოტანილი - ლ. ულიცკაიას შემოქმედება პოსტმოდერნისტული სამყაროს ნაწილია. განხილულია რუსული პოსტმოდერნიზმის ეროვნული სპეციფიკა და თვითმყოფადობა. საუბარია რუსული პოსტმოდერნისტული ტექსტების თავისებურებაზე. ფილოლოგიურად გაანალიზებულია ნოველები: „სონეჟკა“, „ღარიბი ნათესავი“, „გულია“, „ბრონკა“ და

სხვა. თეორიული მასალა კი ლ. ულიცკაიას პროზის პოსტმოდერნისტულ მიმდინარეობად აღიარების შესაძლებლობაში გვეხმარება. რისი მთავარი ასპექტიცაა კლასიკურ ლიტერატურასთან მიბრუნება, „პატარა ადამიანის“ თემის განზოგადებისა და ახლებურად დანახვის მცდელობა.

II თავი

XX საუკუნის ქართული და რუსული მწერლობა - მსოფლიო ლიტერატურული პროცესების ფონზე (მათი გადაკვეთის წერტილები)

ნაშრომის პირველ ქვეთავში სათაურით „მეოცე საუკუნის ქართული მხატვრული ლიტერატურის ღირებულება“ განხილულია მხატვრული ლიტერატურის საზრისი, საუბარია იმაზე, თუ როგორ გაუკვალა კლასიკურმა მწერლობამ შემდგომ უკვე მეოცე საუკუნის პირველ ნახევარში მოღვაწე შემოქმედებმა შემდგომ თაობებს გზა. გაანალიზებულია მეოცე საუკუნის ქართული ლიტერატურის ისტორიის ძირითადი პერიოდები, ლიტერატურული მიმდინარეობები თუ დაჯგუფებები. წარმოჩენილია ამ უკანასკნელთა შემოქმედების ხასიათი და თავისებურებანი.

მეორე ქვეთავი სათაურით „მეოცე საუკუნის რუსული საბჭოთა ლიტერატურა“ მოგვითხრობს რუსული საბჭოთა ლიტერატურის ისტორიაზე, რაც მცირე ექსკურსს წამოადგენს. პერიოდებად დაყოფილი და ჩამოთვლილია იმ დროს არსებული მიმდინარეობათა და დაჯგუფებათა ჩასახვისა და განვითარების სათავეები, მათი შემოქმედების ძირითადი მახასიათებლები. საბოლოოდ გაკეთებულია დასკვნა, რომ რუსული საბჭოთა ლიტერატურა ისტორიულ-ლიტერატურული მნიშვნელობისაა, მან მსოფლიო ლიტერატურას მისცა გეზი, გასახსენებლად საკმარისია გორკი და მაიაკოვსკი, რომელთაც დიდი გავლენა იქონიეს

მსოფლიო ხალხების მხატვრულ ლიტერატურაზე, მის განვითარებაზე.

მესამე ქვეთავი სათაურით „მეოცე საუკუნის ქართულ-რუსული ლიტერატურული ურთიერთობები“ მთავარი ხიდია ქართულ რეალობაში ჩვენი მწერლის შემოქმედების ადგილის გააზრებისას. ქართული და რუსული ლიტერატურისა და ხელოვნების შორის ურთიერთობის, კავშირის, ურთიერთგამდიდრების განსაკუთრებული ძალით დამკვიდრება საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში შედგა. დაბოლოს, აღნიშნულია, რომ მეოცე საუკუნის ბოლოსკენ მიმწყდარი ურთიერთობა ოცდამეერთე საუკუნეში კვლავ იბრუნებს თავის ემხს, უკვე ლიტერატურაში. ამ მხრივ, სწორედ ლიუდმილა ულიცკაიას შემოქმედება გვცხმარება.

III თავი

ლიუდმილა ულიცკაიას პროზის თარგმანის პრობლემები და თავისებურებები

წარმოდგენილი ნაწილი შედგება სამი ქვეთავისგან.

ქვეთავებში განხილულია პოსტმოდერნიზმი, როგორც ცნება, წარმოჩენილია რუსული პოსტმოდერნისტული ლიტერატურის ძირითადი მახასიათებლები, რის საფუძველზეც გაანალიზებულია ამავე ჟანრის ტექსტების თარგმანის სპეციფიკა, ჩამოთვლილია მთარგმნელობითი სტრატეგიები და მეთოდები, რომელთა დახმარებითად მხატვრული ტექსტის ადეკვატური თარგმანის ხარისხი შენარჩუნდა.

პოსტმოდერნიზმი თანამედროვე ეპოქის გამოწვევაა, ამიტომაც მისი ადგილი ქართული ლიტერატურული ისტორიისთვის ძალიან მნიშვნელოვანია, ლიუდმილა ულიცკაია მსოფლიოში აღიარებული მწერალია, ყოველივე ეს გვაძლევს იმის ქმის საშუალებას, რომ ქართულ მწერლობაში მისი შემოქმედების როლი, როგორც რუსული პოსტმოდერნიზმის ერთ-ერთი საინტერესო წარმომადგენლის, საჭიროა.

პოსტმოდერნისტული ტექსტების არსება სულ სხვაა. ის ამოცანად არ ისახავს გამოიკვლიოს რეალობა, ამასთანავე, სიცოცხლისა და ლიტერატურის ურთიერთქმედება უარყოფილია. ამ შემთხვევაში ლიტერატურის საგანი არა რეალური სოციალური ან ონტოლოგიური რეალობა, არამედ წინამორბედი კულტურაა: სხვასახვა ეპოქის ლიტერატურული და არალიტერატურული ტექსტები, ტრადიციული კულტურული იერარქიების გარე განხილვა, საკრალური და საერისკაცო, მაღალი სტილი და ნახევრად მწიგნობრული, სასაუბრო მეტყველება, ასევე ჟარგონიც.

იმისათვის, რომ რუსული პოსტმოდერნისტული ტექსტები გვეთარგმნა შევიმუშავეთ სტრატეგია, რის საფუძველზეც შევქმენით მთარგმნელისთვის საჭირო მეთოდოლოგია. მოვინიშნეთ პოსტმოდერნისტული ტექსტების გარკვეული მახასიათებლები, რომელთა ზუსტი გაგებითა და გადმოცემით სრულდება მხატვრული თარგმანი. ამაში გვეხმარება ინტერტექსტუალობა, ირონია.

გარდა ამისა, ადგილი დავუთმეთ მხატვრული პროზის თარგმანის თეორიასა და პრაქტიკას, რომელიც თარგმანის ფენომენის საიდუმლო ენისა და აზროვნების ურთიერთობის საძიებელი საშუალებაა. განვსაზღვრეთ მხატვრული ნაწარმოების თარგმანის ენობრივი სპეციფიკა, შევხებით სახეებით მეტყველებას. აღვნიშნეთ ისიც, რომ მხატვრული ლიტერატურის შინაარსის გაგება უფრო მეტ სირთულესთანაა დაკავშირებული, ვიდრე სამეცნიერო ლიტერატურა ან საქმიანი საბუთი. ის არა მხოლოდ მასალურ-ლოგიკურ გამონათქვამის ისეურ-შემეცნებით მხარეს, არამედ ემოციური, გონებრივი ზემოქმედების საშუალებასაც იძლევა.

IV თავი

ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაცია მხატვრულ თარგმანში

კვლევაში განმარტებულია ეროვნული სოციოკულტურული სივრცე. განხილულია კულტუროლოგიაში მისი ადგილი. გაანალიზებულია უცხოენოვანი კულტურების ტექსტების აღქმის პროცესი, რომელიც სწორედ გაგების აქტში სრულდება, ამას კი კონკრეტული ინდივიდი აკეთებს. თანამედროვე თარგმანის თეორიაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება პრობლემას, კერძოდ, ტექსტის ლინგვოკულტურული ადაპტაციას თარგმნისას, რომელიც ორ შემთხვევაში გამოიყენება:

1. კონკრეტული კონკრეტული მთარგმნელობითი ხერხის დროს, რომელიც „უცნობის ნაცნობით და უჩვეულოს ჩვეულით შეცვლას“ გულისხმობს. ამ შემთხვევაში ადაპტაცია ცალკეული სიტყვების თარგმანისას გამოიყენება.
2. ტერმინი „ადაპტაცია“ ფართო მნიშვნელობით გამოიყენება კომუნიკაციური ეფექტის თანაფარდოვნების მიღწევის შესაძლებლობით, ორიგინალსა და თარგმნილ ტექსტში. რაც საშუალებას აძლევს მკითხველს სხვა კულტურას ჩასწვდეს.

თარგმნისას კი ადაპტაციის განმაპირობებელი ძირითადი მიზეზი უცხოური ტექსტის სხვა სოციოკულტურის კონტექსტში ინტეგრირებაა. ამ შემთხვევაში სირთულეს განაპირობებს ის, რომ იგი დაკავშირებულია კულტურული ფენომენის გადმოცემასთან, რომელიც თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, ძალიან რთულად ითარგმნება. ამ მხრივ ჩამოვყალიბეთ მთარგმნელისთვის გასათვალისწინებელი მოთხოვნები:

1. აღქმული ტექსტიდან შინაარსის ამოხშირვა და ისეთი შექმნა, რომელსაც საჭირო შინაარსი ექნება;
2. ტექსტის სხვადასხვანაირი პერიფრაზი;
3. წინადადებების სხვადასხვა სემანტიკური თვისების გამოვლენა, ერთმანეთთან დაკავშირებული ტექსტები, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი ტექსტებისგან და

სემანტიკურად სწორი წინადადებები, სემანტიკურად არასწორი წინადადებებისგან გარჩევა;

4. იდომატური გამოთქმების გადმოტანისას სხვა ენაზე, ენის სინტაქსური და ლექსიკური შეთანხმებების გათვალისწინება;
5. უცხოური ენების თავისებურებათა ცოდნა;
6. წარმოდგენილ კულტურულ სტერეოტიპებში ეთნიკური მუდმივების გამოვლენა;
7. კომუნიკაციის ეთნოსამეტყველო ასპექტების ცოდნა.

მთარგმნელს ორი ამოცანის შესრულება უწევს: ერთი მხრივ, მან ავტორის კულტურული ნიშნული უნდა შეინარჩუნოს, მიძღვას უცხოკულტურული ნიშნულების აღმოჩენასა და აღქმაში დაეხმაროს. ამ შემთხვევაში მთარგმნელის როლი განისაზღვრება „ორკულტუროვნების“ სტატუსით. ტექსტის აღქმით, ის არა მარტო მისი შინაარსის გამომგზავნის კომუნიკაციურ ინტენციას გადმოსცემს, არამედ ამ ყოველივეს სხვა კულტურის მქონე ადამიანის გადმოსახედიდან უყურებს.

ხალხს შორის კულტურული და ლიტერატურული ურთიერთკავშირები თავისი ბუნებით დიალოგურია, მაგრამ კულტურათა დიალოგი კულტურულ-ენობრივი ერთობის უფრო ფართომრიან მონაწილეობას გულისხმობს და ამიტომაც თარგმანის გარეშე არ არსებობს; მსოფლიო ლიტერატურის შედეგების თარგმანი უფრო მეტი ადამიანისთვისაა ცნობილი, ვიდრე ორიგინალი - სამშობლოში.

რუსული ეროვნული ხასიათის, მენტალობის გათავისებამ კიდევ უფრო მიგვაახლოვა ჩვენ წინაშე წამოჭრილი პრობლემის გაანალიზებას.

შევეცადეთ გვესაუბრა, რუსულ ეროვნულ ხასიათზე, რომელიც სოციოკულტურული სივრცისთვის ამოსავალი იყო.

ამ საკითხის კიდევ უკეთ შესაცნობად შევარჩიეთ კონცეპტი «Душа» და «Честь». მისი ქართულ ენაზე გადმოცემის თავისებურებაზეც ვისაუბრეთ.

ამ თავის უმთავრესი ნაწილი იყო ლიუდმილა ულიცკაიას შემოქმედების თარგმანებზე დაყრდნობით გაგვეანალიზებინა, თუ როგორ ხერხდება ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაცია. რა მთარგმნელობითი ლინგვისტური და

ექსტრალინგვისტური საშუალებები გვჭირდება იმისათვის, რომ ადეკვატური თარგმანი შესრულდეს.

უპირველეს ყოვლისა, მთარგმნელობით მეთოდად გამოვიყენეთ ტროპის აზროვნების ზუსტი, სიტყვასიტყვითი თარგმანის მეთოდი. ავხსენით მისი გადმოცემის შესაძლებლობები. ხოლო მეორე მეთოდად გამოვიყენეთ ეროვნული სოციოკულტურული ელემენტების თარგმანი. მათი განმარტება-განხილვა, მათი ისტორიის შესწავლა ამოსავალი პრინციპი აღმოჩნდა ხარისხიანი თარგმანის შესრულებისა.

საქმე ისაა, რომ ეროვნული სოციოკულტურული ღირებულება შეიძლება იყოს როგორც მატერიალური, ისე სულიერი. სულიერი, როგორც წესი, წარმოდგენილია კონცეპტებით. ამ შეთხვევაში წარმოდგენილია კონკრეტული ისტორიული ადამიანებისგან შემდგარი საზოგადოება, რომელსაც აქვს სოციალური გამოცდილების უნიკალური ელემენტების ნარევი; კოლექტიური ადამიანების ყოფიერების სოციალური ფორმები, რომლებიც კულტურული ფასეულობების სისტემაშია თავმოყრილი - ნორმები, ღირებულებები, ზნე-ჩვეულება და ა.შ. მატერიალურს რაც შეეხება, ეს არის სხვადასხვა რეალია, ტოპონიმი, კატაკონიმი და სხვა. გარდა ამისა, ქართული საზოგადოებისთვის ნებისმიერი სხვა ეროვნების ადამიანის უკეთ შესაცნობად, გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი ფაქტორებისა, აუცილებელია იმ ქვეყნის შიგნით არსებული ადგილმდებარეობების, სოფლების, დაბების, ქუჩების წარმოჩენა, რათა მკითხველისთვის კულტურული სივრცის გადმოცემის ასოციაციის აღქმის ასოციასთან თანხვედრა მოხდეს.

მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებიდან გამოვყავით მეტაფორა და ირონია. ამის მიხედვით გამოვყავით სემანტიკური გარდასახვების ტიპები:

1. ყველაზე ხშირად მივმართავდით სრულ თარგმანს, როდესაც სრულად ნარჩუნდება ავტორისეული მეტაფორის სემანტიკა და სტრუქტურა;
2. მისი გარდაქმნა ლექსიკური გაფორმების მეშვეობით, ე.ი. სიტყვის გამოყენება ინტენსიონალის სხვა სემანტიკური შედგენილობის, მაგრამ იმპლიკაციონალით.

3. მისი გარდაქმნა მორფოლოგიური გაფორმებით მეშვეობით, ე.ი. სიტყვების გამოყენება, რომლებსაც მსგავსი ლექსიკური მნიშვნელობა აქვს;
4. მისი გარდაქმნა სინტაქსური გაფორმების მეშვეობით, ე.ი. წინადადების სინტაქსური ტიპის შეცვლა, ღარგმნისას ამ ხერხს ყველაზე ხშირად მიმართავენ;
5. ლექსიკური დამატება/კლება, ერთი და იგივე სახე ორ ენაში შეიძლება გამოიხატოს მეტი ან ნაკლები ექსპლიკაციით, რაც სიტყვების დამატებას ან ამოკლებას საჭიროებს.

ხოლო რაც შეეხება ირონიას, მისი გადმოცემისას ვხელმძღვანელობდით რამდენიმე გადმოცემის ხერხით:

1. სრული თარგმანი, უმნიშვნელო ლექსიკური ან გრამატიკული გამოიყენება მაშინ, როდესაც ამის საშუალებას იძლევა ორიგინალში წარმოდგენილი ირონიული გამონათქვამის სიტყვიერი და გრამატიკული შედგენილობა, რასაც ეროვნული სოციოკულტურული გარემოც უნდა უწყობდეს ხელს;
2. ირონიული გამომსახველობის მეტად გაზრდა შესაძლებელია მაშინ, როდესაც ირონიული გამონათქვამის საზრისი არაა აშკარა სხვა უცხოური კულტურული გარემოსთვის. ამ შემთხვევაში მთარგმნელი იყენებს თარგმნული ენისთვის დამახასიათებელ ატრიბუტულ კონსტრუქციებს, კავშირებს და სხვა, რათა ტექსტი გასაგები იყოს;
3. ანტონიმური თარგმანი, გამოიყენება მაშინ, როდესაც პწკარედი თარგმანი ართულებს და ამძიმებს მთარგმნელობით სტრუქტურას, რაც გამოწვეულია ორ ენას შორის გრამატიკული და ლექსიკური სხვადასხვაობით, ამიტომაც თარგმნისას ირონიული გამონათქვამი გაუგებარი რჩება;
4. აზრობრივი კომპონენტების დამატება შესაძლებელია მაშინ, როდესაც საჭიროა შენარჩუნდეს ლექსიკურ-გრამატიკული ფორმები, იმ შემთხვევაში, როცა

თარგმნულ ენაზე ანალოგიური ფორმების ინფორმაციული ნაკლებობა არსებობს;

5. კულტურულ-სიტუაციურობა გამოიყენება მაშინ, როდესაც ირონიის გადმოცემის ხერხი შეუძლებელია, რადგანაც თარგმნულ კულტურაში ვერ აღიქმება, თვითონ ირონია კი უნდა გადმოიცეს, ვინაიდან ის ავტორისეული გამომსახველობით ნაწილია.

ამ საკითხის უკეთ წარმოსაჩენად კი ნოველებზე დაყრდნობით გავარჩიეთ ყველა ეს ზემოთ წარმოდგენილი სტრატეგია. საბოლოოდ, ჩამოვყალიბეთ მხატვრული თარგმანის შესრულების ორი ძირითადი გზა, რომლიდანაც პირველი ფილოლოგიურ გარჩევას გულისხმობს, ხოლო მეორე კი თარგმანმცოდნეობის ემყარება. პირველ რიგში, ორიგინალი ტექსტის ფილოლოგიური შესწავლისთვის მთარგმნელმა უნდა:

1. გაიცნოს ავტორი და მისი შემოქმედება;
2. ყურადღებით წაიკითხოს ორიგინალი ტექსტი;
3. შეითვისოს და შეიგრძნოს მწერლის წერის სტილი, მისი ხასიათი, მიდგომა, ამისთვის ავტორისეული კომენტარები დაეხმარება;
4. გაიაზროს თხზულებაში წარმოდგენილი ეპოქა;
5. დაიჭიროს თითოეული პერსონაჟის ხასიათი;
6. გაანალიზოს ნაწარმოების სიუჟეტი.

მეორე რიგში კი, მთარგმნელმა თარგმანმცოდნეობაში არსებული ყველა შესაძლო ხერხი უნდა შეისწავლოს, გაითავისოს და დაეყრდნოს კიდევ (ზემოთ ჩვენ ეს ფართოდ განვიხილეთ). გარდა ამისა, აუცილებელია თვითშემოქმედება, არა ე.წ. „ინტერპოლატორობა“, „ცრუმთარგმნელობა“, არც ორიგინალი ტექსტის ძალის-ძალითა და უადგილოდ შემოკლება-ჩამატება, არამედ მთავარი ღირებულებაა მდიდარი ლექსიკური მარაგი, ორი ენის ზედმიწევნით ცოდნა, ამასთანავე, ინტუიციაც. ეს ყოველივე, თუნდაც გამოუცდელ მთარგმნელს, გამართული და ადეკვატური ტექსტის გადმოცემაში დაეხმარება. მაშასადამე, მთარგმნელობითი პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა:

1. პწკარედი თარგმანი, შემღებისამებრ. სიტყვასიტყვითი თარგმანი დაგვეხმარება სრული ტექსტის გადმოცემაში, ყოველგვარი კლების გარეშე;

2. სინონიმური თარგმანი. როდესაც საჭირო შემთხვევაში სიტყვის მრავალჯერ გამოყენების მაგივრად, მის სხვადასხვა მნიშვნელობას ვიყენებთ (რუსული ტექსტის თარგმნისას გასათვალისწინებელი ფაქტორია. ხშირია შემთხვევა, როდესაც ავტორი იმეორებს ერთსა და იმავე სახელს, ნაცვალსახელს, კავშირს, ზმნას ან სხვა... მსგავსი გამეორებები რუსული ენისთვის დამახასიათებელია, ბრწყინვალედ ჟღერს და მკითხველიც იღებს ესთეტიკურ სიამოვნებას, თუმცა ქართულ სალიტერატურო ენაში ის ითვლება სტილისტურ ხარვეზად, ტექსტი კი სრულად კარგავს ესთეტიკას. ამიტომ მთარგმნელს ევალება ენაში არსებული სინონიმური ერთეულებით გამართოს თარგმანი);
3. ანტონიმური თარგმანი. ორიგინალი ტექსტის თარგმნისას თარგმნულ ენაზე მოცემული აზრის საპირისპიროს გადმოცემა. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც კონტრასტული წინადადებები მეტად ადეკვატურად აღიქმება;
4. მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებების ზუსტი გადმოცემა. იგულისხმება მხატვრული ხერხების (ეპითეტი, მეტაფორა, შედარება...) ზუსტი თარგმნა. დასახელებული მეთოდი ტექსტთაშორის კავშირს ამყარებს. უზრუნველყოფს ლინგვისტურ და ექსტრალინგვისტურ ურთიერთქმედებას;
5. ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის შესწავლა. ეროვნული ხასიათის, ეთნოსის, სოციოკულტურული სივრცის, სათარგმნ ენაზე არსებული კონცეპტების საფუძვლიანი შესწავლა წარმოადგენს მთარგმნელის იარაღს შექმნას ადეკვატურად ხარისხიანი თარგმანი.

მამასადამე, ვეცადეთ სისტემურად ჩამოგვეყალიბებინა ყველა შესაძლო მიდგომა, რომლითაც ვიხელმძღვანელებთ ლიუდმილა ულიცკაიას ნოველების თარგმნისას. ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის გაგება ცნების თვალსაზრისით ზუსტად დაგვეზმარა დაგვეძებნა ტექსტში ასეთი კონტექსტით გაჯერებული წინადადებები, მათი ახსნა კი მთლიანი ნაწარმოების გაანალიზების წინაპირობა იყო, მხატვრული ხერხების ზუსტი, სიტყვასიტყვითი გადმოცემამ კი ტექსტის შენარჩუნებში ხელი

შეგვიწყო. დასახელებული მეთოდოლოგია და სტრატეგია ნებისმიერ სპეციალისტსა და მთარგმნელს დაეხმარება ტექსტის გამართულ თარგმანში. ასევე თეორიულ დონეზე გაულრმავეებს საკითხის ცოდნას. მას უკვე ხელთ ექნება მთავარი მეთოდოლოგიური ბაზა, რომლის პრაქტიკულ დონეზე გამოყენებას შეძლებს.

ძირითადი დასკვნები

ნაშრომში განხილული საკითხების კვალდაკვალ უნდა ითქვას, ჩვენი მიზანი რამდენიმე არსობრივი ნაბიჯისგან შედგებოდა: ვეცადეთ ლიუდმილა ულიცკაიას ცხოვრებისა და შემოქმედების განხილვა. ლიტერატურათმცოდნეების მოსაზრებების გათავისების შედეგად დავადგინეთ ლიუდმილა ულიცკაიას წერის სტილი, თუ რა მიმდინარეობას განეკუთვნება მისი შემოქმედება. ამის დასამტკიცებლად მივყევით და თანმიმდევრულად ვიმსჯელებთ მის თხზულებებში პოსტმოდერნისტული ტექსტებისთვის დამახასიათებელი ნიშნების აღმოჩენას. თვალშისაცემია ისიც, რომ მწერალი ე.წ. „პატარა ადამიანის“ თემას შლის და ახლებურად ამუშავებს. თარგმნილ ნოველებში („ღარიბი ნათესავი“, „გულია“, „ბრონკა“) თითოეული პერსონაჟის სახე ამ თვისებით ხასიათდება. თუ მივაქცევთ ყურადღებას იმ ფაქტორსაც, რომ ეს თემა ქართულ ლიტერატურაშიც აისახა, ცხადი გახდება, ლიუდმილა ულიცკაიას შემოქმედება პოსტმოდერნისტული სამყაროს გაცხოველებული ინტერესის გამო კი არ არის მნიშვნელოვანი, არამედ ის ზრდის და ამრავალფეროვნებს მსოფლიო ლიტერატურას, მისი ფართო გაგების გამო, ქართულ მწერლობაშიც მასაზრდოებელ ძალად შეიძლება იქცეს, რათა შემდგომ შეიქმნას მრავალმხრივ საინტერესო პერსონაჟები და სიუჟეტები.

შემდეგ ეტაპს წარმოადგენდა იმის დადგენა, თუ რა საფუძველზე ყალიბდებოდა ქართულ-რუსული ურთიერთობები. მეოცე საუკუნის საქართველოსა და რუსეთის მჭიდრო ურთერთობა პოლიტიკურმა განგებამ გადაწყვიტა. მით უმეტეს, რომ ეს პერიოდი ქართველობისთვის მძიმე იყო, ჩვენ აღვნიშნეთ,

რომ ამჯერადაც ხელოვნება ყოველივეზე მაღლა დადგა და მას ხელი ვერაფერმა შეუშალა - გაარღვია საზღვრები, წარმოაჩინა თავისი სიდიადე და ბრწყინვალეობა. ლიტერატურული ურთიერთობები შეგვახსენებს რაზე ყალიბდება თანამედროვე გინდ რუსული, გინდა ქართული ლიტერატურული პროცესები, აქვთ თუ არა შემდგომ პერიოდის მოღვაწეებს მათი გავლენა. აღმოჩნდა, რომ ნაწილობრივ საზრდოობს, რადგან წარსულის გარეშე მომავალი არ არსებობს. მოდერნიზმის „ნანგრევებზე“ წარმოიშვა პოსტმოდერნიზმი.

ჩვენ შემდგომ ამოცანას წარმოადგენდა პოსტმოდერნისტული ტექსტების სპეციფიკის კვლევა და მათი თარგმანის თავისებურებების გამოვლენა. მივედით დასკვნამდე, რომ აუცილებელი წინაპირობაა ინტერტექსტისა და ინტერტექსტუალური ელემენტების კვლევა-ძიება, ამოცნობა და ადეკვატურად თარგმნა. ჩვენ ნოველა „სონეჩკას“, „გულიას“ და „ბრონკას“ მაგალითზე შევაჯერეთ მსჯელობა.

თემის კვლევის საგნიდან გამომდინარე, უნდა ითქვას, რომ სიღრმისეულად შეუსწავლელი საკითხის გაშიფვრა მოგვიწია, ეს არის - ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის ინტერპრეტაცია მხატვრულ თარგმანში, რაც დღევანდელი მთარგმნელებისთვის ნამდვილ გამოწვევადაა ქცეული.

ამ მხრივ უნდა ვთქვათ, რომ მთარგმნელს ორი ამოცანის შესრულება უწევს: ერთი მხრივ, მან ავტორის კულტურული ნიშნული უნდა შეინარჩუნოს, მიმდებს უცხოკულტურული ნიშნულების აღმოჩენასა და აღქმაში დაეხმაროს. ამ შემთხვევაში მთარგმნელის როლი განისაზღვრება „ორკულტუროვნების“ სტატუსით. ტექსტის აღქმით ის არა მხოლოდ მისი შინაარსის გამომგზავნის კომუნიკაციურ ინტენციას გადმოსცემს, არამედ ამ ყოველივეს სხვა კულტურის მქონე ადამიანის გადმოსახედიდან უყურებს.

რა თქმა უნდა, ჩვენი თარგმანის სტრატეგია ითვალისწინებდა ზუსტი თარგმანის შესრულებას, ამიტომაც უთარგმნელობის პრობლემა ჩვენ წინაშე არ დამდგარა. გარდა ამისა, ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის შესწავლამ კიდევ ერთხელ მიგვაბრუნა ტექსტს და განგვახილინა, თუ რამდენად ადეკვატურად იყო თარგმნილი ესა თუ ის მონაკვეთი. ვთვლით,

რომ ეროვნული სოციოკულტურული ელემენტების გადმოცემისას საჭიროა სქოლიოს სახით მიეთითოს მიმღებ ენაში თარგმნილი, დასახელებული სივრცობრივი ელემენტები, რათა მკითხველის ასაკობრივი კონტიგენტი არა მხოლოდ უფროს თაობას, არამედ უმცროს თაობასაც მოიცავდეს.

სწორედ ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის შესწავლის შემდეგ მხატვრულ-გამომსახველობით საშუალებებად, ე.ი. ტროპის აზროვნების საშუალებებად შევარჩიეთ მეტაფორა და ირონია (მათი სიუხვიდან გამომდინარე), დავსახეთ მათი გადმოცემის გზა და მივსდიეთ კიდევაც. საქმე ისაა, რომ მეტაფორის შემთხვევაში ზუსტად გადმოგვკონდა სახეები, ირონიას რაც შეეხება, მხოლოდ სინტაქსურ-გრამატიკული წყობა შეიცვალა, ქართული ენის გრამატიკის ნორმების გამო.

მეცნიერული კვლევის შედეგად დადგინდა თარგმანის შესრულების ორი გზა: ფილოლოგიური და თარგმანმცოდნეობითი. ფილოლოგიური გულისხმობს: ავტორის, მისი სტილის, ტექსტის, ნაწარმოებში წარმოდგენილი ეპოქის, პერსონაჟების, სიუჟეტის შესწავლას. რაც შეეხება თარგმანმცოდნეობითს, ის ქმნის მეთოდოლოგიურ ბაზას, მასში შემავალი მექანიზმები კი ნებისმიერ მთარგმნელს დაუსახავს სწორ სტრადეგიას და მიდგომას, რათა შედეგად მიიღოს ადეკვატური ხარისხიანი თარგმანი. ეს მექანიზმებია: პჭკარედი თარგმანი; სინონიმური თარგმანი, რუსული ენის სპეციფიკიდან გამომდინარე, რადგანაც ხშირად ვხდებით გამეორებებს; მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებების, მხატვრული ხერხების ეკვივალენტური თარგმანი (ძირითადად მეტაფორა და ირონია გამოყვავით); ეროვნული სოციოკულტურული სივრცის გათავისება-გაანალიზების შედეგად შესაბამისი გადმოტანა, ხოლო მკითხველისთვის სქოლიოში მითითება.

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ ლიუდმილა ულიცკაიას პროზის შესწავლამ და თარგმნამ უდიდესი სიამოვნება მოგვანიჭა. ადამიანის ბედის კვლევამ საოცარ სამყაროში გვამოგზაურა, ეროვნულმა სოციოკულტურული სივრცის შესწავლამ და ინტერპრეტაციამ თარგმანის თეორიისა და პრაქტიკისთვის ტექსტის გადმოცემის ახლებური მეთოდები შეგვაქმნევინა. ვინაიდან მხატვრული თარგმანის პრობლემა დღევანდელ დღესაც

აქტუალური საკითხია, ამიტომაც ვთვლით, რომ ჩვენ მიერ გაკეთებულმა მხატვრულ-ლინგვისტურმა ანალიზმა, მთარგმნელობითმა მეთოდოლოგიურმა ბაზამ მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითამაშოს ნებისმიერი დარგის სპეციალისტისთვის და მთარგმნელისთვის.

**სადისერტაციო თემასთან დაკავშირებული
პუბლიკაციები:**

1. ნონა ინჯგია, პოსტმოდერნისტული ტექსტების თარგმანის თავისებურება (ლიუდმილა ულიცკაიას მცირე პროზის მიხედვით), საქართველოს ახალგაზრდა მეცნიერთა საზოგადოებრივი აკადემია, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ინტელექტუალი“, №38, თბილისი 2019;
2. **Nona Injgia – Culturological aspect in literary translation (according to the short prose of Ludmila Ulitskaya)**, Association 1901 „SEPIKE“, Social Educational Project of Improving Knowledge in Economics, Inovation in the modern world, monograph SEPIKE, De., Fr., USA, 2019;
3. ნონა ინჯგია, რუსული მენტალობისთვის დამახასიათებელი კომპონენტების თარგმანის თავისებურებები (ლიუდმილა ულიცკაიას მცირე პროზის მიხედვით), თბილისის ღია უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებული, №10, თბილისი, 2019.

**St. Andrew the First-Called Georgian University of the
Patriarchate of Georgia**
School of Humanities and Law
Doctoral-Education Program Philology

With the right of manuscript

Nona Injgia

**Peculiarities of Interpretation of National Socio-
Cultural Space in Artistic Translation (According
to Ludmila Ulitskaya's Prose)**

Dissertation Abstract

Submitted for Doctoral degree in

0232.1.3. Philology

Tbilisi

2020

The dissertation thesis has been conducted at the School of Humanities and Law of St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

Scientific Supervisor:

Tatiana Cheishvili, PhD in Philology.

Opponents:

Irina kapanadze, PhD in Philology,

Rusudan Chanturishvili, PhD in Philology

The dissertation will be defended at 16:00 pm, on 22 May 2020 at the dissertation commission session of the philology section of the dissertation board of the Faculty of humanities and Law of the St. Andrew the First-Called Georgian University of the Patriarchate of Georgian.

Due to the state of emergency, the defense of the dissertation thesis will be held online. Involvement in the process of public defense of the dissertation thesis is available via the following link:
<https://zoom.us/j/8978585107>

The dissertation thesis is available at the Scientific Library of St. Andrew the First-called Georgian University of the Patriarchate of Georgia.

The dissertation abstract was distributed on 29 April 2020.

Scientific Secretary of the Philology section of the Dissertation Board:
Doctor of Philology,
Nino Mamardashvili

**GENERAL DESCRIPTION OF THE WORK FOR A
DOCTOR'S DEGREE**

THE RELEVANCE OF THE THESIS

With the development of mankind, relations between different countries, people and cultures are perfectly formed. It is in the study of these relations that problems such as ethnos, mentality, diversity of different national or socio-cultural spaces arise. Therefore, translation is one of the solid foundations for analyzing this issue. We have tried to talk about the role of the interpretation of the national socio-cultural space in the performance of artistic translation, based on a small prose by the well-known content of the national socio-cultural space. The latter is also less well studied, so understanding this notion, particularly in terms of translation, has helped us to formulate new approaches and principles needed for translation theory and practice.

We have many issues to consider. On the one hand, we introduced the writer to the Georgian society. Tamar Kontrikadze (“Paper Victory”) and Natia Ormotsadze (excerpt from the popular novel “Daniel Stein, Translator”) provided us with translations of the text and contexts of the magazine “Akhali Saunje”, its short story and excerpts from the novel. We did not find a translation of other novels or Romans, so we not only translated but also explored the peculiarities of the translation. Our translation of several novels (namely, “Poor Relative”, „Gulya“ and „Bronka“) from the book „Lily’s Home“ and a fragment from the novel „Sonechka“, as well as the above-mentioned translations are select as working materials. We have established the writer’s creative style, which belongs to the modern literature current – postmodernism. We have defined the specifics of the translation of postmodernist texts. On the other hand, due to the nature of the research, the main goal was the process of understanding the fictional text by other cultures, which is completed through translation. It was also necessary to determine whether one culture could understand another, given the artistic translation, and by what means the adequate interpretation of the national socio-cultural elements represented in the text was achieved, while preserving the lexical meaning and meaning of the latter. These factors contribute to the relevance of community research.

MAIN AIMS AND OBJECTIVES OF THE THESIS

The study aims to find out. When translating Ulitskaya's prose (novels: "Poor Relative", „Gulya“, „Bronka“), the problem of conveying the peculiarities of the interpretation of the national socio-cultural space in the Georgian translation. Analysis of its artistic and linguistic features. This goal is to solve the following problems:

- Evaluate the peculiarities and mechanisms of artistic translation;
- Develop new approaches, methods and strategies for translation theory and practice, taking into account the components of the national socio-cultural space;
- Establishment of both cultural and translation codes;
- Study of ethnocultural space;
- In-depth understanding of Russian concepts and the problem of transmission, with an understanding of extra-linguistic situational factors;
- Finally, in the Georgian reality, identify the place of L. Ulitskaya's creativity and realize the process of translation itself.

THE SCIENTIFIC NOVELTY OF THE THESIS

The paper is the first attempt to study the work of a Russian writer of the twentieth century, to try to interpret the text and its literary discussion based on this translation, to study the cultural and linguistic aspects of artistic translation, as well as to formulate translation strategies. Based on the translation of the works, we study the linguistic mechanisms of the translation into Georgian. Besides, in transmitting the translation into Georgian and Russian, we have identified the means of artistic expression, which is one of the main means of understanding the national socio-cultural space. It will provide some kind of assistance to students and specialists in the relevant field.

THEORETICAL AND PRACTICAL VALUE OF THE THESIS

The paper has theoretical and practical significance, the results can be useful for students and specialists in the field:

1. Understanding the translation methodological base;
2. In cognition of understanding the national socio-cultural space;
3. In the performance of artistic translation, through the precise interpretation of the national socio-cultural space and artistic-representational means;
4. In mastering the specifics of the translation of postmodernist texts;
5. In the analysis of Ulitskaya's work.

THE STRUCTURE AND THE VOLUME OF THE THESIS

Dissertation thesis „Peculiarities of Interpretation of National Socio-Cultural Space in Artistic Translation (According to Ludmila Ulitskaya's Prose)“ consists of introduction, four chapters, conclusion and enclosure, it encloses list of used literature. The thesis compires 236 pages. The research material consists of 183 pages.

THE MAJOR CONTENT OF THE THESIS

INTRODUCTION

The qualification paper discusses step by step: the life and work of Ludmila Ulitskaya; Her writing style; Small prose is analyzed from a philological point of view; National Socio-Cultural Space, as well as artistic and linguistic features, are explored; The practical part of the work is based on the example of fiction texts; It is based on these translations that the theoretical principles and methods of translation research have been studied, through the transmission and transformation of intertextual texts in post-modernist texts of the National Socio-

Cultural Space and Tropes; The mechanisms of interpretation required for an interpreter are established.

The study analyzes issues that are new in modern translation science. First of all, the problem of interpretation of the national socio-cultural space in the artistic translation in a theoretical way, which, we do not find, secondly, the author herself is less known to the Georgian society. Methodological base conversion, which helped us for creating the original vertical context (adequate translated text).

The paper consists of an annotation, introduction, four chapters, a conclusion, and an appendix. The third and fourth chapters are the main scientific part. Attached is a list of used literature.

An important place in the research is devoted to explaining the specifics of postmodernist texts, which is one of the most important issues in translation theory and practice. The national sociocultural space is widely discussed. The Russian ethnos, mentality, linguistic features, among which the concepts were treated, have been studied. When evaluating and analyzing translations into Georgian, we came up with strategies for translators, with the help of which the artistic translation is completed. It is noteworthy that the peculiarities of conveying a fictional text in translation are the subject of study and observation for many scholars. That is why the paper presents a large-scale place for its theoretical understanding. We have tried to further deepen the arsenal of means with modern approaches. L. Ulitskaya's work will no doubly arouse the interest of the older generations, but it has served one great purpose: to satisfy the interests of the younger generation. In this case, the biggest role was played by the national socio-cultural space, the elements of which we explain, we think, will fully ensure the age barrier of the reader.

Chapter I

LIFE AND WORK OF LUDMILA ULITSKAYA

The first subheading, entitled "Ludmila Ulitskaya as a Writer and Prose Writer", discusses the author's biography. An interesting detail is created by her appearance in the literary arena, which we tried to convey. It examines and presents the place of his work in the history of modern Russian literature. Based on positive and negative evaluations, a common conclusion is drawn: Some researchers call her, L. Ulitskaya, the representative of "female prose", while others consider her work to be "boulevard literature". However, the writer won the reader's heart with her interest in the human person, her sympathy for it, which is rare in modern literature. Because of this it must be said, that the central place in L. Ulitskaya's work is occupied by a person, life, feeling, which even shows the literature value of her writing.

In the second subsection, entitled "The Character of Ludmila Ulitskaya's Creativity", an attempt is made to find a literature style based on the findings of various scholars and personal analysis - L. Ulitskaya's work is part of the postmodernist world. The national specificity and originality of Russian postmodernism are discussed. We are talking about the peculiarities of Russian postmodernist texts. The novels „Sonechka“, "Poor Relative", „Gulya“, „Bronka“and others are analyzed philologically. Theoretical material helps us to recognize L. Ulitskaya's prose as a postmodernist current. The main aspect of this is the return to classical literature, the attempt to generalize the topic of "little man" and see it in a new way.

Chapter II

GEORGIAN AND RUSSIAN WRITING OF THE XX CENTURY – AGAINST THE BACKGROUND OF WORLD LITERARY PROCESSES (THEIR CROSSING POINTS)

The first sub-chapter of the paper, entitled The Value of Twentieth Century Georgian Fiction, discusses the meaning of fiction, and how classical writing has evolved into works by creators in the first half of the twentieth century. The main periods of the history of Georgian literature of the twentieth century, literary currents, or groups are analyzed. The character and peculiarities of the creativity of the latter are presented.

The second chapter, entitled Twentieth-Century Russian Soviet Literature, tells the story of Russian Soviet literature, which is a small excursion. The chapters on the birth and development of currents and groups, the main features of their creations, are divided into periods and listed. Finally, it was concluded that Russian Soviet literature was of historical and literary importance, it gave way to world literature, Gorky and Mayakovsky were enough to recall the great influence on the fiction of the peoples of the world and its development.

The third subheading, entitled "Georgian-Russian Literary Relations of the Twentieth Century," is the main bridge to understanding the place of our writer's work in the Georgian reality. The establishment of relations, ties and mutual enrichment between Georgian and Russian literature and art took place in Georgia under the conditions of the Soviet government. Finally, it is noted that the end-to-end relationship of the twentieth century in the twenty-first century brings back its charm in literature. In this regard, it is the work of Ludmila Ulitskaya that helps us.

Chapter III

PROBLEMS AND PECULIARITIES OF LUDMILA ULITSKAYA'S PROSE TRANSLATION

The presented part consists of three subsections.

The subsections discuss postmodernism as a concept, presenting the main features of Russian postmodernist literature, analyzing the specifics of translating texts of the same genre, listing translation strategies and methods to maintain the quality of an adequate translation of a fictional text.

Postmodernism is a challenge of the modern era, so its place is very important for Georgian literature history. Ludmila Ulytskaya is a world-renowned writer, all of which allows us to see the role of her work in Georgian literature as one of the most interesting representatives of Russian postmodernism.

The existence of postmodernist texts is quite different. It does not have the task of exploring reality, however, the interaction of life and literature is rejected. In this case, the subject of literature is not real social or ontological reality, but the preceding culture: literary and non-literary texts of different epochs, external discussion of traditional cultural hierarchies, sacral and secular, high style and semi-literary, colloquial speech, as well as slang.

To translate Russian postmodernist texts, we developed a strategy based on which we created the methodology needed for the translator. We have noted some features of postmodernist texts, the exact meaning and transmission of which translate into artistic translation. Intertextuality and irony help us in this.

Also, we have devoted space to the theory and practice of the translation of fiction, which is a search tool for the relationship between the secret language and the thought of the phenomenon of translation. We defined the linguistic specifics of the translation of a work of art, we touched upon facial expressions. We also mentioned that understanding the content of fiction is more difficult than scientific literature or

business paper. It allows not only the asymmetrical side of the mass-logical expression, but also the emotional, mental impact.

Chapter IV

INTERPRETATION OF THE NATIONAL SOCIO-CULTURAL SPACE IN ARTISTIC TRANSLATION

The study explains the national socio-cultural space. Its place in cultural studies is discussed. The process of perceiving the texts of foreign language cultures, which is completed in the act of understanding, is analyzed, and this is done by a specific individual. In modern translation theory, special importance is attached to the problem, in particular, in the translation of the linguistic-cultural adaptation of the text, which is used in two cases:

1. In the case of a specific method of translation, which means „to change the strager’s familiar and unusual habit“.In this case, adaptation is used when translating individual words.

2. The term "adaptation" is widely used to describe the ability to achieve a communicative effect ratio in the original and translated text. Which allows the reader to grasp another culture.

In translation, the main reason for adaptation is to integrate the foreign text into the context of other socio cultures. The difficulty in this case is that it is related to the transmission of a cultural phenomenon, which, by its very nature, is very difficult to translate. In this regard, we have set out the requirements for the translator:

1. Remove the content from the perceived text and create one that will have the required content;

2. Different periphrasis of the text;

3. Identifying different semantic features of sentences, texts related to each other, texts unrelated to each other and semantically correct sentences, distinguishing between semantically incorrect sentences;

4. When translating idiomatic expressions into another language, consider syntactic and lexical arrangements of language;
5. Knowledge of the peculiarities of foreign languages;
6. Revealing ethnic constants in the presented cultural stereotypes;
7. Knowledge of ethnolinguistic aspects of communication.

The translator has to perform two tasks: on the one hand, he has to maintain the author's cultural mark, and on the other hand, he has to help the recipient in discovering and perceiving foreign cultural marks. In this case, the role of the translator is determined by the status of "double-culturalism". By perceiving the text, he not only conveys the communicative intention of the sender of its content, but also looks at it from the perspective of a person with a different culture.

Cultural and literary interrelationships between people are by nature dialogic, but the dialogue of cultures involves a wider participation of cultural-linguistic unity, and therefore does not exist without translation; The translation of masterpieces of world literature is known to more people than the original - in the homeland.

The acquisition of the Russian national character, the mentality, brought us even closer to analyzing the problem before us.

We tried to talk about the Russian national character, which was the starting point for the socio-cultural space.

To better understand this issue, we have selected the concept "Soul" and "Honor". We also talked about the peculiarity of its transmission in the Georgian language.

The main part of this section was to analyze, based on the translations of Ludmila Ulitskaya's work, how the interpretation of the national socio-cultural space is possible. What translational linguistic and extra-linguistic means do we need to make an adequate translation?

First of all, we used the exact, literal method of translating trope thinking as a method of translation. We explained the possibilities of its transmission. And as a second method, we used the translation of national socio-cultural elements. Their definition-discussion, the study of their history turned out to be the starting point for the performance of a quality translation.

The point is that national sociocultural value can be both material and spiritual. Spiritual is usually represented by concepts. In this case, a society made up of specific historical people who have a mixture of unique elements of social experience is represented; The social forms of existence of collective human beings, which are gathered in the system of cultural - norms, values, morals, etc. As for the material, it is a variety of realities, toponyms, katoykonim and more. In addition, in order to better understand Georgian people of any other nationality, in addition to the above factors, it is necessary to present the locations, villages, towns, and streets within the country in order to match the perception of the Association for the Transmission of Cultural Space to the reader.

We have extracted metaphor and irony from artistic means. Accordingly, we have identified the types of semantic transformations:

1. Most often we turn to a full translation when the semantics and structure of the author's metaphor are fully preserved;
2. Its transformation through lexical decoration, i.e. Use the word for another semantic composition of the intensity, but with an implication.
3. Its transformation through morphological decoration, i.e. Use words that have similar lexical meanings;
4. Its transformation through syntactic decoration, i.e. Changing the syntactic type of sentence, this method is most often used in translation;
5. Vocabulary addition/subtraction, the same face in two languages can be expressed by more or less expression, which requires the addition or subtraction of words.

As for the irony, we were guided by several ways of conveying it:

1. Full translation, insignificant lexical or grammatical, is used when the verbal and grammatical composition of the ironic expression presented in the original allows for this, which should also be facilitated by the national socio-cultural environment;
2. Increased ironic expression is possible when the meaning of ironic expression is not obvious to other foreign cultural

- environments. In this case, the translator uses the attribute constructions, connections, etc. characteristic of the translated language to make the text understandable;
3. An antonym translation is used when the translation complicates and aggravates the translational structure caused by the grammatical and lexical differences between the two languages, so the ironic expression remains unclear when translating;
  4. Intellectual components can be added when lexical-grammatical forms need to be maintained, while there is a lack of information in similar forms in the translated language;
  5. Cultural-situationality is used when it is impossible to convey the irony, because it cannot be perceived in the translated culture, and the irony itself must be conveyed, since it is part of the author's expression.

To better illustrate this point, we have selected all of the above strategies based on the novels. Finally, we have outlined the two main ways in which an artistic translation can be made, the first of which involves a philological distinction, and the second of which is based on a translation. First of all, for the philological study of the original text, the translator must:

1. Get to know the author and his work;
2. Read the original text carefully;
3. To master and feel the writer's writing style, his character, approach, authorial comments will help;
4. Understand the epoch presented in the work;
5. Capture the personality of each character;
6. Analyze the story of the work.

Secondly, the translator must study, master, and rely on all possible means of translation (we have discussed this in detail above). In addition, it is necessary to self-create, not so-called. "Interpolation", "misinterpretation", nor the force-shortening and misplacement of the original text, but the main value is a rich vocabulary, a thorough knowledge of two languages, as well as intuition. All this will help even the inexperienced translator to convey the correct and adequate text. Therefore, to solve translation problems you need:

1. Interlinear translation, if it is possible. A literal translation will help us to convey the full text without any reduction;
2. Synonymous translation. When we use the word instead of the word, if necessary, we use different meanings (it is a factor to consider when translating a Russian text). It is often the case that the author repeats the same name, pronoun, conjunction, verb, or other ... Takes aesthetics Pleasures, however, in the Georgian literary language it is considered a stylistic flaw, and the text completely loses its aesthetics.
3. Antonymic translation. When translating the original text, convey the opposite of the opinion given in the translated language. This is the case when contrasting sentences are perceived as highly adequate;
4. Precise transmission of artistic-representational means. Precise translation of artistic means (epithet, metaphor, comparison ...) is implied. The named method establishes a connection between the texts. Provides linguistic and extralinguistic interaction;
5. Study of national socio-cultural space. A thorough study of the national language, ethnos, sociocultural space, and concepts in the language of translation is the weapon of the translator.

Therefore, we tried to set forth systematically of all the possible method of approaches, which we have direct translating Ludmila Ulitskaya's novels. Comprehension the national socio-cultural space in terms of concept helped us to find sentences, which were saturated with such a context in text; The explanation of these sentences was a prerequisite of whole work; Exact and literally transmission of artistic means promote us to preserve the text. The named methodology and strategy will help any specialist and translator translating organized text. The translator will deepen the theoretical level of knowledge of the issue. The translator will already have on hand the main methodological base, which the translator will be able to use on a practical level.

Conclusion

Following in the footsteps of the issues discussed in the paper, our goal consisted of several essential steps: We tried to discuss the life and work of Ludmila Ulitskaya. As a result of understanding the opinions of literary critics, we have determined the style of writing of Ludmila Ulitskaya, what style does her work belongs to. To prove this, we followed and consistently discussed the discovery of signs characteristic of postmodernist texts in his writings. It is also noteworthy that the writer opens the theme and processes, so cold topic of "little man", it in a new way. In the translated novels ("Poor Relative", "Gulya", "Bronka"), the face of each character is characterized by these qualities. If we pay attention to the fact that this topic is reflected in Georgian literature, it will become clear that Ludmila Ulitskaya's work is not important because of the lively interest of the postmodernist world, but it grows and diversifies the world literature. Then create a lot Interestingly interesting characters and stories.

The next step was to determine the basis on which Georgian-Russian relations were formed. The close relationship between Georgia and Russia in the twentieth century was decided by political circumstances. Especially since this period was difficult for Georgians, we noted that this time too, art stood above all else and nothing could stop it - it broke the borders, showed its greatness and splendor. Literary relations remind us of what modern, Russian, and Georgian literary processes are shaped by, whether the figures of the later period have their influence. It turned out to be partially nourishing because there is no future without the past. Postmodernism arose on the "ruins" of modernism.

Our next task was to study the specifics of postmodernist texts and to reveal the peculiarities of their translation. We have concluded that the necessary precondition is to research, identify and adequately translate intertext and intertextual elements. We have discussed the novel "Sonechka", "Gulya" and "Bronka".

From the research of the topic, we have to decipher the issue that has not been studied in depth, that is, the interpretation of the

national sociocultural space in the artistic translation, which has become a real challenge for today's translators.

In this regard, we must say that the translator has to perform two tasks: on the one hand, he has to maintain the author's cultural mark, to help the recipient to discover and perceive foreign cultural marks. In this case, the role of the translator is determined by the status of "dualculturalism". By perceiving the text, he not only conveys the communicative intention of the sender of its content, but also looks at it from the perspective of a person with a different culture.

Of course, our translation strategy provided for accurate translation, so the problem of non-translate ability did not arise for us. Also, the study of the national socio-cultural space once again brought us back to the text and revealed to us how adequately this or that section had been translated. We believe that when transmitting national socio-cultural elements, it is necessary to indicate in the form of footnotes the spatial elements translated into the receiving language, so that the age contingent of the reader includes not only the older generation but also the younger generation.

It is after the study of the national socio-cultural space as means of artistic expression, i.e. We have chosen metaphor and irony (due to their abundance) as the means of trope thinking, we have set out to convey them, and we have gone even further. The fact is that in the case of metaphor, we have exactly the faces, as far as irony is concerned, only the syntactic-grammatical structure has changed, due to the grammatical norms of the Georgian language.

Scientific research has identified two ways of translating: philological and translational. Philological means: the study of the author, his style, text, epoch presented in the work, characters, story. As for translation, it creates a methodological basis, and the mechanisms in it will give any translator the right strategy and approach to get an adequate quality translation. These mechanisms are: Interlinear translation; Synonymous translation, depending on the specifics of the Russian language, as we often make repetitions; Equivalent translation of artistic means of expression, artistic means (we mainly used metaphor and irony); Appropriate acquisition and analysis of the national socio-cultural space, and reference to the reader in the footnote.

Finally, the study and translation of Ludmila Ulitskaya's prose has given us great pleasure. The study of human destiny has taken us into a wonderful world, and the study and interpretation of the national socio-cultural space has provided us with new methods of translating text for translation theory and practice. Since the problem of artistic translation is still relevant today, we believe that the artistic-linguistic analysis we have done, the translation methodological base should play an important role for any specialist and translator in any field.

PUBLICATIONS RELATED TO THE DISSERTATION

1. **Nona Injgia – The peculiarity of the translation of postmodern texts (based on a small prose by Ludmila Ulitskaya)** Georgian social academy of young scientists, International Scientific Journal „Intellectual“, №38, Tbilisi, 2019;
2. **Nona Injgia – CULTUROLOGICAL ASPECT IN LITERARY TRANSLATION (ACCORDING TO SHORT PROSE LUDMILA ULITSKAYA);** Association 1901 „SEPIKE“, Social Educational Project of Improving Knowledge in Economics, Innovation in the modern world, monograph SEPIKE, De., Fr., USA, 2019;
3. **Nona Injgia - Issues of translating concepts related to Russian mentality (according to short novels of Ludmila Ulitskaya);** TBILISI OPEN TEACHING UNIVERSITY SCIENTIFIC MAGAZINE, №10, Tbilisi, 2019.